

## RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti  
Iqtisodiyot fakultetida dekan o‘rinbosari

**Mauzerov Jaxongir Ulug‘bek o‘g‘li**

[mauzerovjaxongir@gmail.com](mailto:mauzerovjaxongir@gmail.com)

### Аннотация

Ushbu tezisimda raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish yo‘llari haqida so‘z yuritilgan. Ma‘lumki, har bir sohani rivojlantirishda texnika va texnologiyalarni yangilash hamda yangi g‘oyalarni qo‘llash orqali erishiladi. Shuning uchun, tezisimning mazmuni innovatsiyalardan foydalanish orqali sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishga erishishga bag‘ishlangan.

**Kalit so‘zlar:** raqamli iqtisodiyot, sanoat korxonalari, korxonalarining raqobatbardoshligi, mahsulot sifatini oshirish, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish va robototexnika, big data va analitika.

### ABSTRACT:

This thesis talks about ways to increase the competitiveness of industrial enterprises in the digital economy. It is known that the development of each field is achieved by updating techniques and technologies and applying new ideas. Therefore, the content of my thesis is dedicated to achieving an increase in the competitiveness of industrial enterprises through the use of innovations.

**Key words:** digital economy, industrial enterprises, enterprise competitiveness, product quality improvement, digital technologies, automation and robotics, big data and analytics.

### Аннотация:

В данной дипломной работе говорится о путях повышения конкурентоспособности промышленных предприятий в условиях цифровой экономики. Известно, что развитие каждой области достигается за счет обновления техники и технологий, применения новых идей. Поэтому содержание моей дипломной работы посвящено достижению повышения конкурентоспособности промышленных предприятий за счет использования инноваций.

**Ключевые слова:** цифровая экономика, промышленные предприятия, конкурентоспособность предприятий, повышение качества продукции,

цифровые технологии, автоматизация и робототехника, большие данные и аналитика.

Jahonda innovatsion omillar hisobiga barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash borasidagi tajribalar asosida zamonaviy sanoat tarmoqlarining innovatsion faolligi hamda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar (ish, xizmat) raqobatbardoshligini oshirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shuningdek, ishlab chiqarish korxonalarida innovatsion faoliyat samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi, ishlab chiqarish tizimida innovatsiya tasnifi va innovatsion jarayonlar xususiyatlari, korxonalarining innovatsion rivojlanish strategiyasi va innovatsion loyihalarni baholash usullari, sanoatning fan sig'imi yuqori tarmoqlarida innovatsion faoliyat samaradorligini oshirishning konseptual yo'nalishlarini tadqiq etish bu boradagi muhim ilmiy yo'nalishlarni namoyon etmoqda.

Raqamli iqtisodiyot sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim ro'l o'ynaydi. Quyida ushbu maqsadga erishish uchun amalga oshirilishi mumkin bo'lgan asosiy yo'llar keltirilgan:

1. Raqamli texnologiyalarni joriy etish:

IoT (Internet of Things): IoT qurilmalari orqali korxonada ichidagi uskunalarni real vaqt rejimida monitoring qilish va boshqarish mumkin. Bu ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishga yordam beradi.

Big data va analitika: Katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish orqali korxonalar ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish va mahsulot sifatini oshirish yo'llarini aniqlashlari mumkin.

2. Avtomatlashtirish va robototexnika:

Avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish tizimlari: Avtomatlashtirish ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, inson omilidan kelib chiqadigan xatolarni kamaytiradi va ishlab chiqarishning davomiyligini ta'minlaydi.

Robototexnika: Robotlar xavfli yoki takrorlanadigan ishlarni bajarishda ishlatilishi mumkin, bu esa xavfsizlikni oshirish va ishlab chiqarish sifatini yaxshilashga yordam beradi.

3. Bulut texnologiyalari va SaaS:

Bulut saqlash va hisoblash: Bulut xizmatlari korxonalariga ma'lumotlarni xavfsiz saqlash va tezkor hisoblash imkonini beradi.

Software as a Service (SaaS): Korxonalar turli dasturiy ta'minotlarni obuna asosida ishlatib, dasturiy ta'minot xarajatlarini kamaytirishi va yanada moslashuvchan bo'lishi mumkin.

4. Kiberxavfsizlik:

Kiberxavfsizlik choralari kuchaytirish: Raqamli iqtisodiyotda kiberxavfsizlik muhim ahamiyatga ega. Korxonalar o'z ma'lumotlarini himoya qilish uchun zamonaviy xavfsizlik tizimlari va protokollarini joriy etishlari kerak.

#### 5. Malakali kadrlarni tayyorlash:

Raqamli ko'nikmalarni oshirish: Xodimlarning raqamli ko'nikmalarini oshirish va yangi texnologiyalar bilan ishlashni o'rgatish orqali korxonaning raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Talab qilinadigan malakalarni rivojlantirish: Korxonalar talab qilinadigan malakalarni rivojlantirish uchun muntazam o'quv kurslari va treninglar tashkil etishlari kerak.

#### 6. Raqamli marketing va mijoz bilan munosabatlarni boshqarish:

Raqamli marketing strategiyalari: Raqamli marketing kanallari orqali mahsulot va xizmatlarni targ'ib qilish, mijozlarga yetib borish va ularning ehtiyojlarini tushunish mumkin.

CRM tizimlari: Mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish tizimlari orqali mijozlar bilan aloqalarni mustahkamlash va ularning sodiqligini oshirish mumkin.

#### 7. Innovatsion hamkorlik va ekotizimlarni rivojlantirish:

Startaplar va innovatsion loyihalar bilan hamkorlik: Innovatsion startaplar bilan hamkorlik qilish orqali yangi texnologiyalarni joriy etish va innovatsiyalarni tezkorlik bilan tatbiq etish mumkin.

Sanoat va akademik hamkorlik: Ilmiy tadqiqot institutlari va universitetlar bilan hamkorlik qilish orqali ilmiy tadqiqotlar natijalarini ishlab chiqarish jarayoniga joriy etish mumkin.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish ko'p qirrali va keng ko'lamli jarayon bo'lib, yuqorida keltirilgan yo'llar bu maqsadga erishishda muhim omillar hisoblanadi. Ushbu strategiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish korxonalar raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirishi va ularning global bozorga chiqishiga imkon yaratadi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, ular o'z faoliyatida raqamli texnologiyalarni qanchalik samarali qo'llashlariga bog'liq. Quyida bu maqsadga erishish yo'llari keltirilgan:

#### 1. Raqamli transformatsiyani amalga oshirish

IoT (Internet of Things)

- Monitoring va boshqaruv: IoT qurilmalari yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini real vaqt rejimida kuzatish va boshqarish orqali samaradorlikni oshirish.

- Ma'lumot yig'ish: sensorlar orqali yig'ilgan ma'lumotlarni tahlil qilish va jarayonlarni optimallashtirish.

Big data va analitika

- Ma'lumotlar tahlili: Katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini yaxshilash, xarajatlarni kamaytirish va mahsulot sifatini oshirish.

- Prognoz qilish: kelajakdagi tendensiyalar va ehtiyojlarni prognoz qilish orqali strategik qarorlar qabul qilish.

2. Avtomatlashtirish va robototexnika

Avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish tizimlari

- Jarayonlarni avtomatlashtirish: inson omilidan kelib chiqadigan xatolarni kamaytirish va ishlab chiqarish jarayonlarini uzluksizlashtirish.

- Ishlab chiqarish samaradorligi: jarayonlarni tezlashtirish va xarajatlarni kamaytirish.

Robotlar

- Takrorlanadigan vazifalar: robotlarni takrorlanadigan va xavfli vazifalarda ishlatish orqali xodimlarning xavfsizligini oshirish va ish samaradorligini oshirish.

- Moslashuvchanlik: robotlar yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini tez va oson qayta tashkil qilish imkoniyati.

3. Bulut Texnologiyalari va SaaS

Bulut xizmatlari

- Ma'lumotlarni xavfsiz saqlash: ma'lumotlarni xavfsiz saqlash va ularga tezkor kirish imkoniyati.

- Moslashuvchanlik va qulaylik: IT infratuzilmasini xarajatlarni kamaytirish va yanada moslashuvchanlik.

Software as a Service (SaaS)

- Ko'p qirrali dasturlar: SaaS platformalari orqali dasturiy ta'minotni oson yangilash va ulardan foydalanish.

- Xarajatlarni kamaytirish: dasturiy ta'minotni sotib olish o'rniga obuna asosida foydalanish.

4. Kiberxavfsizlik

- Ma'lumotlarni himoya qilish: zamonaviy xavfsizlik tizimlari va protokollarini joriy etish orqali ma'lumotlarni himoya qilish.

- Xavfsizlik siyosatlari: xodimlar va tizimlar uchun xavfsizlik siyosatlarini ishlab chiqish va joriy etish.

5. Malakali kadrlarni tayyorlash

- Raqamli ko'nikmalarni oshirish: xodimlarning raqamli texnologiyalar bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish.

- Doimiy o'qitish: doimiy ravishda treninglar va o'quv kurslarini o'tkazish.

6. Raqamli marketing va mijoz bilan munosabatlarni boshqarish

Raqamli marketing

- Onlayn platformalar: mahsulot va xizmatlarni targ'ib qilish uchun raqamli marketing kanallaridan foydalanish.

- Ma'lumotlar tahlili: mijozlar ehtiyojlarini tushunish va ularni qondirish uchun ma'lumotlarni tahlil qilish.

CRM (Customer Relationship Management)

- Mijozlar bilan munosabatlar: mijozlar bilan aloqalarni boshqarish va ularning sodiqligini oshirish.

- Mijoz ma'lumotlari: mijoz ma'lumotlarini tahlil qilish va ular bilan individual ishlash.

7. Innovatsion hamkorlik va ekotizimlarni rivojlantirish

Startaplar bilan hamkorlik

- Innovatsiyalar: startaplar bilan hamkorlik qilib, yangi texnologiyalarni joriy etish.

- Yangi g'oyalar: innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash va ularni ishlab chiqarishga tatbiq etish.

Akademik hamkorlik

- Ilmiy tadqiqotlar: ilmiy tadqiqot institutlari va universitetlar bilan hamkorlik qilib, ilmiy tadqiqotlar natijalarini ishlab chiqarishga tatbiq etish.

Bu yo'llar sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda yordam beradi va ular global bozorga muvaffaqiyatli chiqish imkoniyatini oshiradi. Raqamli iqtisodiyotning afzalliklarini to'liq anglab, ularni to'g'ri qo'llash orqali sanoat korxonalari o'z pozitsiyalarini mustahkamlashlari mumkin.

## XULOSA

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi sanoat korxonalari uchun raqobatbardoshlikni ta'minlashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi va ularning samarali qo'llanilishi sanoat korxonalari uchun muhim ustunlikka aylanishi mumkin. Quyida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish yo'llari keltirilgan:

1. **Texnologik yangilanish:** Korxonalarda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish mahsulot sifatini yaxshilash va xarajatlarni kamaytirishga imkon beradi. Masalan, sun'iy intellekt, IoT (Internet

of Things), va sanoat 4.0 texnologiyalari orqali ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish mumkin.

**2. Ma'lumotlar tahlili va boshqaruvi:** Katta ma'lumotlar (Big Data) va analitika vositalaridan foydalangan holda bozor talablari va mijozlar ehtiyojlarini aniqlash, shuningdek, ishlab chiqarish jarayonlarida samaradorlikni oshirish mumkin. Bu esa korxonaga tezkor va aniq qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

**3. Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash:** Innovatsion yondashuvlar va tadqiqotlarga investitsiyalar kiritish korxonalarining yangi mahsulotlar ishlab chiqishi va mavjud mahsulotlarni takomillashtirishini ta'minlaydi. Bu esa raqobatbardoshlikni oshiradi va bozor ulushini kengaytiradi.

**4. Kadrlarni rivojlantirish:** Zamonaviy texnologiyalarni samarali qo'llash uchun malakali kadrlar tayyorlash va mavjud xodimlarning bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda oshirish muhimdir. Bu maqsadda turli treninglar, kurslar va malaka oshirish dasturlarini tashkil qilish kerak.

**5. Raqamli marketing va sotuv:** Internet marketing va raqamli savdo kanallari orqali mahsulot va xizmatlarni global bozorga olib chiqish mumkin. Elektron tijorat, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa raqamli marketing vositalaridan foydalanish korxonalar uchun yangi mijozlarni jalb qilishda muhim ahamiyatga ega.

**6. Ekologik va barqaror rivojlanish:** Barqaror rivojlanish prinsiplari asosida ishlab chiqarishni tashkil etish, ya'ni ekologik toza texnologiyalarni qo'llash va resurslarni tejamkorlik bilan ishlatish orqali korxonalar nafaqat raqobatbardoshlikni oshiradi, balki jamiyat oldida ijobiy imidj yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish uchun texnologik yangilanish, ma'lumotlar tahlili, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, kadrlarni rivojlantirish, raqamli marketing va ekologik barqarorlik kabi yo'nalishlarda izchil ishlash zarur. Bu esa korxonalarga global bozorda muvaffaqiyatli raqobatlashish va barqaror o'sishni ta'minlash imkonini beradi.

## ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2019-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF5544-son Farmoni, 21.09.2018 y. <https://lex.uz/ru/docs/3913188>

2. Mirziyoyev Sh.M. Oliy majlisga murojaatnomasi <https://uza.uz/uz/posts/zbekistonrespublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy25-01-2020>

3. Shumpeter y. Teorii ekonomicheskogo razvitiya. / Y. Shumpeter. – M.: Ekonomika, 1995y. – 540 s.
4. Dandon E. Innovatsii: kak opredelyat tendensii i izvlekat vygodu / E. Dandon. - M. : Vershina, 2006. - 304 s.
5. Xramsova N.A., Axmatova A.A. Teoreticheskiye osnovy upravleniya innovatsionnoy deyatelnosti predpriyatiya. // Strategii biznes / Elektronnyy nauchno-ekonomicheskij jurnal. № 10 (54). 2018. S. 18-22.
6. Zaynuddinov Sh.N., Rasulov N.M. Innovatsion menedjment (darslik). - T.:“Innovatsion rivojlanish nashriyot-matba uyi”, 2020. - B.540.
7. Mamadaliyev A.A. Iqtisodiyotni boshqarishda inson omilini faollashtirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmidan foydalanishni takomillashtirish. (PhD) diss. avtoref. -T.: 2017. – B.28.